

La incidència de les fundacions en la vida quotidiana de Vilassar, durant els segles XVII i XVIII, és analitzada per Jordi Andreu i Daufí, estudiant d'Història, a partir del *Llibre de Canalars*, conservat a l'Arxiu Parroquial d'aquella població.

LA FUNDACIÓ DE MISSES I ANIVERSARIS A LA PARRÒQUIA DE SANT GENÍS DE VILASSAR (s. XVII - XVIII).

Una institució econòmica de supervivència i control social. (1)

PRESENTACIÓ.

A manera d'introducció cal dir que el treball és estructurat en quatre parts. Un primer capítol es dedica a la persona i obra de Joan Moret i Sala, rector de Vilassar entre els anys 1703 i 1711. En una segona part s'introdueix una definició i apreciació del concepte de fundació. Després segueix l'estudi de la vessant econòmica d'aquesta institució eclesiàstica: el préstec. La darrera part inclou les conclusions.

Cal fer també un especial advertiment sobre l'escassetesa de bibliografia sobre el tema que, inevitablement, fa recórrer a la historiografia estran-

gera, especialment francesa i italiana, ja que a casa nostra la temàtica parroquial ha estat molt poc estudiada, a excepció de casos molt interessants, com els treballs de Joaquim M. Puigvert i Llorenç Ferrer. Com a contrapunt, la riquesa documental és molt important i molt poc tractada.

Finalment, volem concloure aquestes ratlles amb unes paraules d'agraïment a dues persones: Mn. Joaquim Vives, rector de Vilassar de Dalt, i, especialment, Josep Samon, amb la col·laboració dels quals aquest treball ha pogut realitzar-se.

JOAN MORET I SALA.

El rector que ordenà i actualitzà les rendes de la parròquia (1703-1711).

Vers la primera quinzena d'agost de l'any 1703, el bisbe de Barcelona Benet de Sala i Caramany (Girona, 1646 - Roma, 1715) tingué els concursos de la parròquia de Vilassar. Elegí com a rector el seu nebot Joan Moret i Sala, el qual prengué possessió del càrrec el 28 de setembre del mateix any. Feia deu mesos justos que el seu antecessor, el Dr. Felip Llobet (1690-1702), havia mort a Martorell *anant de camí* a causa d'una malaltia al pit.

Per què el bisbe de Barcelona destinà el seu nebot a la parròquia de Vilassar?

És evident que aquest coneixia el mal estat de l'economia de la parròquia, i per això es va veure en la necessitat d'elegir un rector qualificat i coneixedor de l'administració parroquial, amb capacitat per a poder redreçar l'economia de la parròquia de Vilassar, d'antuvi important, i que ara s'enfonsava.

Com s'anirà veient en el decurs d'aquest treball, Mossèn Moret i Sala posseïa indubtablement aquestes aptituds. No era el típic rector que Vilassar estava acostumat a rebre. La seva educació era excel·lent. Gosariem fins i tot vincular-lo al corrent il·lustrat dels eclesiàstics del segle XVIII, com hi podia estar també vinculat Joan Calderó, el redactor de la Consueta de Riudellots. (2)

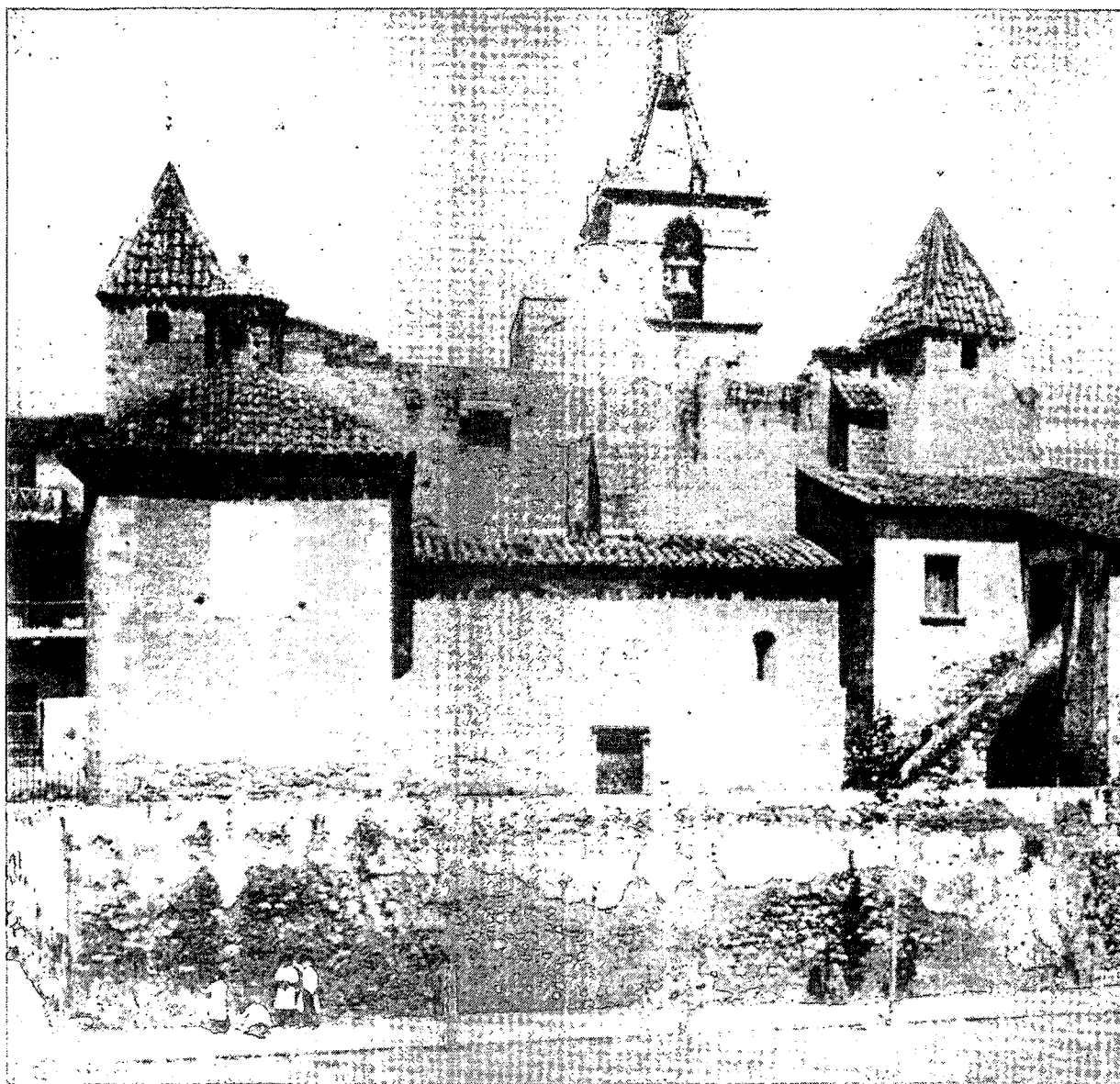
Antecedents familiars.

Provinent d'una de les famílies més rellevants del segle XVIII a Catalunya, Joan Moret i Sala va educar-se en el caliu dels partidaris de Carles d'Àustria. És ben coneguda per tots l'aferrissada oposició del seu oncle, i bisbe de Barcelona, a la política i persona de Felip V, la qual cosa el portà a morir en l'exili romà l'any 1715. Aquesta mort comportà l'inici d'una nova etapa en la his-

tòria de la diòcesi de Barcelona que en endavant es veuria regentada per una llarga sèrie de bisbes no catalans (3).

L'altra branca familiar, la dels Moret, també desenvolupà un paper força important en aquesta oposició al Duc d'Anjou.

Membre com ell d'aquesta nissaga de juriconsults del segle XVII i XVIII, el seu germà Josep Moret i Sala, essent jutge de la Reial Audiència, Sala III, provocà les ires del virrei borbònic Velasco que el confinà uns mesos a Girona. Amb Carles d'Àustria rebé el títol de ciutadà honrat i també fou nomenat regent (1707) i més tard conseller del Principat en el Consell d'Aragó. Càrrec que va perdre, juntament amb els seus béns, que li foren expropiats, després del setge de Barcelona del 1713-1714 (4).

Antic temple parroquial de Sant Genís de Vilassar. Estil gòtic. La seva construcció s'inicià el 22 de setembre de l'any 1511 i finalitzà el 20 de juny de l'any 1518. Els seus constructors foren els mestres de cases Bartomeu Rossi, de Girona i Pere Capvern, de Barcelona. L'obra costà 825 lliures. (v. MADURELL i MARIMON).

El nou destí: La Parròquia de Sant Genís de Vilassar.

El dia 20 d'octubre de 1703, només hauria calgut estar prop del llindar de la casa rectoral i veure el semblant de Joan Moret, per fer-nos una idea de l'estat en què es trobava l'economia de la parròquia en aquells primers anys del segle XVIII. Deixem, però, que sigui ell mateix qui ens expliqui la seva primera impressió.

Trobí la casa tant faltada de obras, que las he fetas fins lo present any de 1706; han costat més de docentas doblas y eran tant necessarias que en lo ivern me trobí moltas vegadas que los vents me apagaven los llums estant en la taula, y lo estiu no sa podia dormir casi en ningun aposento per lo demasiat calor. Trobí los cups, botas y premsas tant pocas y de tant mala manera que en lo dit any perdí i abandoní molt vi per no saber ahont posarlo ... (5)

Atribueix la causa de tots aquests mals a una gestió deficient, que provocava una minva cada cop major dels ingressos parroquials i, en conseqüència un enfonsament de la institució en el seu conjunt.

Anunciarà una per una aquestes deficiències i també ens mostrarà la manera com les va resoldre.

Quan esmenta el seu antecessor, *lo Doctor Phelip Llobet*, hom pot intuir en les seves paraules un cert sentiment de dispensa ja que, *lo qual, per sos atxaques, ha hauia molts anys que no sa cuydaue de la Economia de la Rectoria.* (6)

L'exemple de la seva brillant tasca d'organització de l'arxiu i rendes: el *Llibre de Canalars*.

En la redacció del *Llibre de Fundacions i Aniversaris de la Parròquia de Sant Genís de Vilassar (Llibre de Canalars)*, el rector Moret, frase rera frase, ens confessa el seu tarannà d'home racional i molt crític, i també la gegantina tasca que realitzà.

Demostra un coneixement exhaustiu i una destresa envejable en el maneig de la documentació notarial, així com una capacitat i dedicació al treball molt gran.

A més d'ésser molt conscient de la gran utilitat de la seva tasca, Mn. Moret també és molt conscient de l'època de crisi en què viu. No el veurem quedar-se al marge, ben al contrari, recollirà obertament un dels bàndols bel.ligerants, evidentment l'austriacista, en aquella guerra que el corpenia. Ens diu

Auent sostingut lo duch de Anjou en lo nou ingrés de Espanya alguns anys ab lo Govern francés que es lo bastant per a declarar lo quant deixats exaustos de diners i comers.

Auent vingut Carlos Tercer (que Deu prospere) a conquistar son Regne, principiant per Cathalunya, auent sostingut un citi que lo duch de Anjou posá en Barcelona prou considerable, antepassant a tota Catalunya la rubina més infeliz, del qual nos deslliurà Deu Nostre Senyor per sa infinita misericordia y finalment auent arribat a un temps que no podiam adinerar nostres cabals (7)

El *Llibre de Canalars*.

Per arranjar aquesta difícil situació econòmica, el rector Moret es proposa la creació d'un llibre mestre de fundacions. Aquest havia d'ésser epicentre i referència obligada de tots els llibres i llibretes relacionats amb les rendes parroquials. L'anomenà *Llibre de Canalars de les Fundacions y Rendes de la Parroquial Iglésia de Sant Genís de Vilassar* (8). És un llibre molt voluminós. Té 449 folis, està enquadernat en cartró recobert en pergamí i abarca un període aproximat de tres-cents anys.

Per confeccionar el *Llibre de Canalars* hagué d'ordenar i reorganitzar tot l'arxiu. Estudià minuciosament el llibre, en quart, dels rectors Olaguer de Tord i Boldó (1629-1649) i Francesc Cabanyes i Vinyals (1658-1683) i també el llibre, *en foleo*, d'aquest darrer (9).

Signatura del rector Joan Moret i Sala, rector de la parròquia de Sant Genís de Vilassar entre els anys 1703-1711. (*Llibre de Canalars*).

*In quorum fidem et testimonium Ego Idem D. Joannes Moret et Sala
hic me. subscribo meum que plurimum anni notaria apparui hic*

Llegí tots els actes de les fundacions per conèixer cadascuna de les circumstàncies en què havien d'ésser celebrades i, finalment, ho va aconseguir tot en un armari que va pagar dels seus propis diners. És tanta la riquesa de detalls de la seva descripció que no ens seria gens difícil fer-ne una reconstrucció, ja que malauradament, aquesta i molta de la documentació que conté no ens ha restat fins als nostres dies.

QUÈ ÉS UNA PIA FUNDACIÓ ?

Les seves dues vessants, la piadosa i l'econòmica.

Si considerem estrictament la definició que dona el Codi de Dret Canònic en el seu canònic 1.303 (10), hauríem d'entendre que hi ha dos tipus de pia fundació, la pia fundació autònoma i la pia fundació no autònoma. I aquesta darrera ve definida com *els béns temporals donats d'alguna manera a una persona jurídica pública (11) juntament amb la càrrega de celebrar, per les rendes anuals, Misses i complir altres funcions eclesiàstiques determinades durant un temps llarg que el dret particular haurà de determinar, o bé assolir d'una altra manera els fins indicats en el canònic 114, § 2. (12)*

A partir de l'anterior definició podem plantejar-nos les següents qüestions:

- Per què es dona aquesta institució eclesiàstica?. Quina funció té?
- En concepte de què es lliuraven els béns temporals que esmenta?
- Qui creava una fundació?
- En què es feien servir els béns aportats pel fundador?. Quines eren aquestes altres maneres d'assolir els fins indicats?

Intentarem de contestar-les.

La primera té una resposta ben senzilla; la institució eclesiàstica anomenada fundació es dona perquè hi ha una demanda. M'explicaré. La societat de l'Antic Règim necessitava uns serveis religiosos. Aquesta necessitat tant podia ésser fruit del convenciment religiós propi de cada fidel, com resultat del que podríem qualificar de por, si es vol, angoixa davant la mort, davant el traspàs a l'altra vida de la qual no es coneixia la seva realitat.

No ens voldríem allargar massa en aquestes qüestions. Però no trobem pas desencertat de fer una petita referència a la pressió psicològica a la qual estaven exposats tots els fidels. Imaginem, si més no, els sentiments d'aquells que escoltaven relats —com els del monjo Saltrey, que esmenta Le Goff (13)— que explicaven visions del Purgatori,

les oracions i pregàries de les ànimes que hi pagaven les seves faltes, i les súpliques fetes als hipotètics visitants perquè, de retorn a la terra, exhortessin parents i coneguts per tal que, mitjançant sufragis, intentessin escurçar el temps de pena i així poder arribar abans al paradís promès.

La fundació, en conseqüència, apareixia com una eina alleugeridora, un element que produïa una certa tranquil·litat en el moment del traspàs, ja que les celebracions litúrgiques, aplicades com a sufragis, contribuïen a accelerar la necessària purificació de les ànimes, imprescindible per accedir a la pau eterna.

Però la celebració d'aquests oficis no es feia de franc. El fundador en concepte dels serveis que se li oferien, havia de pagar, per dir-ho amb llenguatge apropiat, havia de dotar la fundació. Com la dotava?

El procés de creació d'una fundació.

Analitzant una per una les fundacions del *Llibre de Canalars*, veurem que el primer pas, el donava el fundador —futur beneficiari del servei— que en el seu testament, escripturat per notari, disposava a voluntat els serveis religiosos que desitjava o tenia la possibilitat de sufragar per la seva ànima.

Les disposicions eren sovint molt minucioses. El testament determinava quins dies, i fins i tot quines hores, havien de celebrar-se les misses, els altars o llocs on havien d'ésser oficiades i, àdhuc, el nombre d'oficiants que hi havien d'assistir.

Després de l'òbit, els hereus o marmessors, conjuntament amb el rector, executaven la voluntat del testador i creaven la fundació. La dotació podia fer-se en *comptants*, és a dir, amb diner en efectiu, o bé mitjançant la consignació de censals, ja creats o que es creaven en funció de les pensions que s'havien de pagar. En aquest cas els censataris, tant els antics com els nous, des d'aleshores havien de pagar en les corresponents pensions no a l'antic propietari —s'entén els seus successors o marmessors— sinó al nou censalista, que en aquest cas seria la parròquia de Vilassar.

Si el mecanisme utilitzat per a dotar la fundació era la consignació de censals calia d'anotar, junt amb les dades de la fundació, els censals assignats i el nom dels respectius censataris. Llavors, en el mateix full o en la nota del censal, s'assenyallava on es podia trobar el títol i en poder de quin notari. Finalment també es podia anotar la signatura topogràfica en un costat del full, per així poder localitzar aquest títol de fundació més ràpidament en *lo armari del arxiu*.

Quan es quitava un censal s'enregistrava així mateix l'operació. Respecte això, Mn. Moret diu

Quant se quitará ningun censal se notará al peu de aquell y posant la cifra en mitg de dos rallas, se assentarà desota lo qui ha pres lo resmers en lo mateix "foleo" ... (14)

A més, a efectes pràctics, calia tot un cos de llibres i llibretes auxiliars del *Llibre de Canals*. Per això es crearen una mena d'agendes o *calendaris anuals d'obligacions*, en els quals es feia constar, dia rera dia, les misses i els aniversaris que s'havien de celebrar. Com que el llibre principal no era gaire manejable, els diferents vicaris en feien resums en forma de llibretes, que servien per a ús diari.

Paral·lelament a aquests registres d'obligacions existien també llibretes de recaptació. En aquestes — fetes pel rector cada primer d'any — constava el nom de tots els censataris i la pensió que havien de pagar. L'encarregat de portar-les era el procurador que, a l'encop, cobrava les pensions als esmentats censataris. De la mateixa manera que el procurador rebia les llibretes de mans del rector, les hi havia de retornar al cap de l'any. Era llavors quan el rector feia balanç. Si es donava el cas que algun censatari hagués quedat a deure alguna partida, en el mateix moment que es feia la llibreta de l'any següent, s'anotava el deute a la casella del deutor.

Qui eren els fundadors?. Pertanyien a un estament social concret?.

Basant-nos sempre en el cas i àmbit concret de la parròquia de Vilassar, es pot parlar d'una demanda que colpia per igual tots els estaments de la societat del moment.

Des dels més benestants, com els pagesos de mas, els mateixos eclesiàstics (15), els mercaders, mestres de cases, apotecaris, etc., fins a les capes més depauperades de la societat — vídues, orfes, "treballadors" — tots tenien algun membre implicat en aquesta dinàmica econòmico-espiritual. També cal destacar-hi la presència d'institucions públiques, com Universitats o Comuns.

El préstec del capital de les fundacions: pràctica econòmica per la supervivència d'una parròquia.

Una "altra manera d'assolir la voluntat del fundador", en llenguatge del Codi de Dret Canònic, cànon 1.303, és la que adoptà la parròquia de Vilassar en les darreries del segle XVII i durant el segle XVIII: el préstec del capital de les fundacions.

Llibreta de rendes per misses i aniversaris del procurador Salvador Boquet, prev. de l'any 1707. (Arxiu Parròquia Vilassar).

<p>Lo Sr. Jeronim Plan altre del domeny qd deuo Per lo censal de Canals qd va quita per als 17 Abril per lo que deuria en fol. 50 — 5# 8</p> <p>als 13 Maig per lo que deuria en fol. 93 — 11# 8</p> <p>als 13 Maig per fol. 89 — 5# 8</p> <p style="text-align: right;">23# 8 1/2</p>	<p>La casa de mariona de Cabili viuy Joan Marriera Per lo avallar fins 1706 inclusive — 5# 9 1/2</p> <p>als 26 febrer per fol. 96 — 3# 12 1/2</p> <p>als 15 Agost Corpor per fol. 195 — 1# 10 1/2</p> <p>als 7 1/2 per fol. 96 — 4# 7 1/2</p> <p style="text-align: right;">10# 18 1/2</p>
<p>3</p> <p>La casa de Duran de Cabili viuy Enri Campiny Casar ab la pòbilla Chatorina Duran Per lo avallar fins 1706 inclusive — 4# 8</p> <p>als 12 Agost per fol. 237 — 1# 8</p> <p>als 14 Setembre per fol. 236 — 4# 16 1/2</p> <p>als 14 Setembre per fol. 76 — 2# 10 1/2</p> <p>als 29 Setembre per fol. 238 — 1# 16 1/2</p> <p>Estos Censals eran sujetos ad mason condia que paga un any per altre qd lo que de 1707 no es de paga fins de avallar y así nose den obrar con als 10 Juny de 1708 qual no se ha fecho de no se den A lo qual se paga con udra de la casa de Canals y del reita algunos penions a mena de la parròquia.</p>	<p>5</p> <p>Al 2 Abril de 1707 ab de mi mox Ric per los penions de 1706 de 1701. Justicia Salvador Boquet X</p> <p>La casa de Riera Cunill de Vilassar viuy Fran. Brody per rent de mas per Regar. con Cunyar. Per lo avallar fins 1706 inclusive — 4# 8</p> <p>En con termin per fol. 203 — 1# 8</p> <p>als 22 Abril per fol. 204 — 2# 8 1/2</p> <p>als 29 gñ per fol. 205 — 2# 8 1/2</p> <p>als 29 gñ per fol. 206 — 1# 16 1/2</p> <p style="text-align: right;">desta 7# 4 1/2</p> <p>6</p>

Aquesta pràctica era contradictòria amb la filosofia tradicional de l'Església, que no admetia el préstec a interès. Però, com diu Llorenç Ferrer, es va fer veure, mitjançant un llenguatge confús, que no es tractava d'un préstec sinó d'una venda. El qui rebia els diners *venia* a qui els deixava el *dret a cobrar un interès*. El prestamista comprava el *dret a cobrar-lo*. Aquest dret s'anomenà pensió. L'acte d'assumpció del préstec, i per tant del deute, era l'*encarregació*. La lluïció o quitació era la finalització del deute, el qual s'extingia amb el retorn del capital deixat. (16)

Podem saber el motiu o motius adduïts pels propis vilassarencs o forasters a l'hora de demanar els préstecs?

A partir de la documentació examinada, es pot afirmar que, majoritàriament, la demanda de crèdits es produïa per a pagar deutes, o bé per a poder adquirir propietats materials. Hi havia també altres causes, el nombre de les quals no excel·leix pas les dues anteriors. D'aquestes volem esmentar concretament els pagaments de dots i llegítimes. També volem citar expressament els crèdits sol·licitats per a efectuar inversions, ampliacions de negoci, o operacions similars, per persones d'una certa capacitat de maniobra econòmica i per institucions públiques.

Tenim molts exemples a Vilassar de crèdits contrets per pagar deutes. Un d'ells seria el del prevere i resident Geroni Prats que, el 13 de maig de 1695, creà una fundació per pagar els deutes de casa seva. Per això s'obligà a pagar anualment a la parròquia una pensió de 5 ll., és a dir, l'interès del 5 per cent de les 100 lliures que li havien estat deixades (17). O el mateix rector Joan Moret que retirà les 200 ll. de la fundació de Miquel Coll i Maria Isern, dipositades a la Taula de Canvi de Barcelona, per liquidar uns *canvis* per les butlles de la rectoria (18).

També aquest és el cas del matrimoni Jaume Anglada i Lladó i Teresa, el qual, en concepte de les 75 ll. que havien demanat al rector el dia 2 de febrer de 1669 per *quitar un censal*, pagava una pensió anual de 3 ll. i 15 sous per la fundació de Joan Casassús. (19). També el *treballador de Vilassar* Joan Feliu per *quitar un violari* de 14 ll. hagué de crear una fundació a favor de Pere Giralt, de pensió 16 sous (20).

Cas extrem seria el de la casa Ros que per *quitar un camp que aquesta tenia empenyorat a carta de gràcia a Pere Pons i Arenes*, s'encarregà la fundació de Joan Semollanch. Per ella pagà una pensió anual de 6 ll., és a dir, el cinc per cent de les 120 lliures que havia demanat. Aquest préstec fou molt més dur que els anteriors, ja que contemplava el *pacte de millora*, que volia dir que el censatari estava obligat a donar més fiances, o a augmentar la hipoteca. En cas que no ho fes el

censalista, li podia reclamar una multa equivalent al valor del censal, que s'aplicaria a la quitació d'aquest. (21).

Per a efectuar una compra de certa importància, la gent, sovint, havia d'endeutar-se. La compra podia ésser d'una peça de terra, d'una casa, d'una premsa per al celler, etc... elements moltes vegades imprescindibles, per a l'adquisició dels quals no sempre es tenia els diners suficients.

Això és el que passà a Francesc i Jaume Abril de Bonanat, pare i fill, del Veïnat de St. Crist de Cabrils, els quals, per poder comprar tres peces de terra, hagueren de demanar les 100 ll. de la fundació del prevere i resident Josep Amat. Per aquest préstec s'obligaren a pagar anualment 3 ll., o el que és el mateix, el 3 per cent del capital deixat. (22).

Un altre cas seria el del canonge i ardiaca de Barcelona Andreu Foix, que l'any 1675 s'encarregà de la fundació del rector Vinyals. Prengué les 300 ll. d'aquesta per comprar una casa del rector Cabanyes. Pagà una pensió anual de 15 ll. (23).

A més de tots aquests casos referits a les causes majoritàries de pagar deutes o d'adquirir béns materials, volem també referir-ne d'altres, no tan freqüents, però que ens ajudaran a comprendre millor l'economia i, a través d'ella, la vida quotidiana d'una comunitat rural dels segles XVII i XVIII a la nostra comarca.

És conegut que, quan es casava una filla, els pares havien d'aportar el dot al matrimoni. Però aquest cabal no sempre es tenia disponible i per això els pares, o en la seva absència el germà gran, havien d'empenyorar-se per dotar la noia.

Anar a la rectoria i demanar els diners al rector resolïa el problema. Exactament així ho va fer l'Agustí Torres, de Sant Esteve del Coll, que l'any 1711 va crear una fundació per valor de 64 ll. (3 ll. 4 s. de pensió) per casar la seva filla amb el vilassarenc Isidre Pasqual i Madanch (24).

En el cas del pagament de llegítimes passava el mateix. El 22 d'abril de 1747 l'hereu Genís Parera, pagès de Cabrils, hagué de pagar la llegítima del seu oncle i per això creà una fundació per valor de 21 ll. En endavant pagaria a la parròquia de Vilassar una pensió d'1 ll. 1 s. (25).

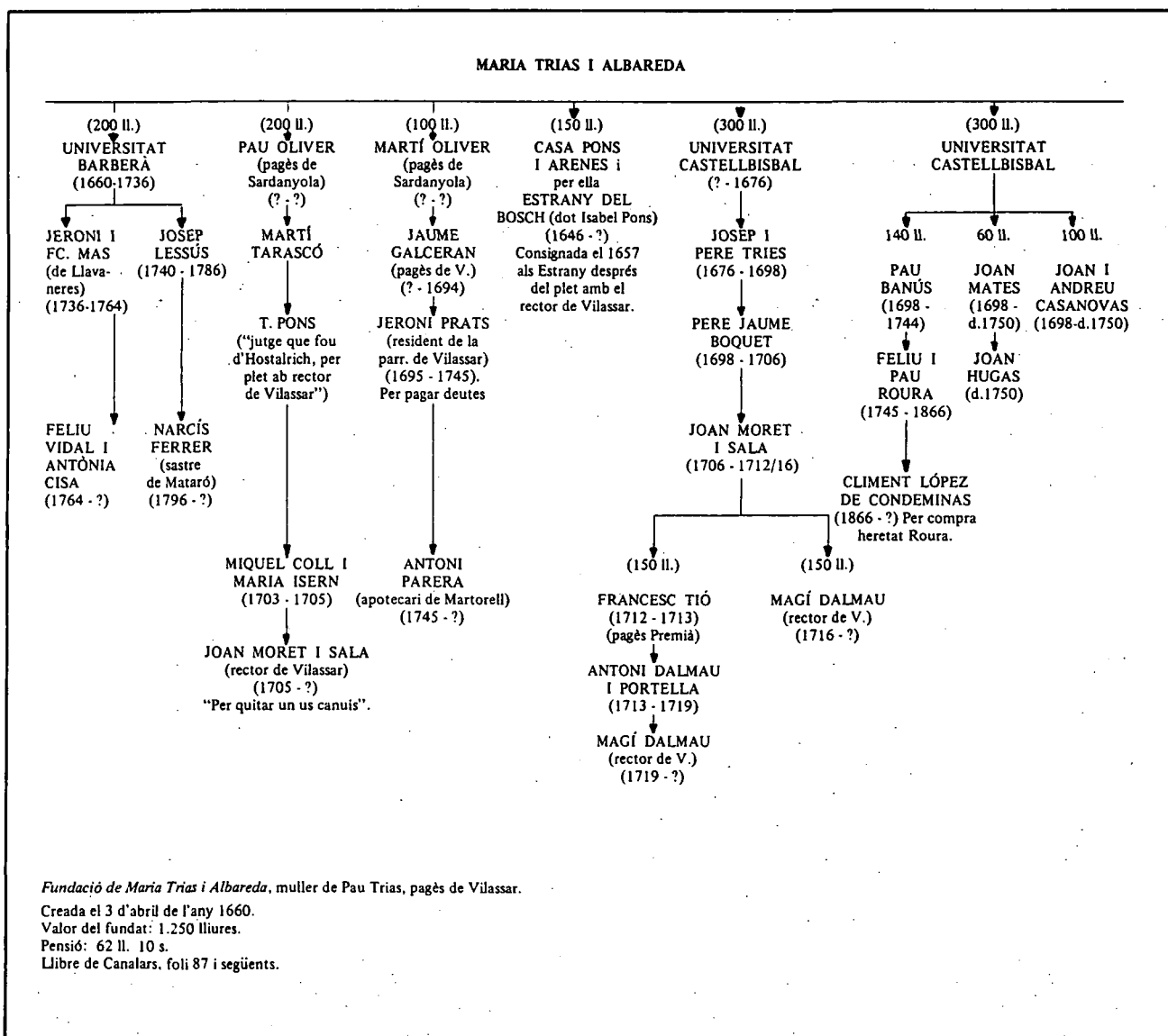
Per finalitzar, ens referirem al darrer motiu apuntat anteriorment, la demanda de diners per a efectuar activitats lucratives. La raó bàsica que movia les persones, més o menys ben situades econòmicament, a demanar préstecs era, sens dubte, la necessitat d'agenciar-se del capital líquid que els calia per a alguna de les seves transaccions.

Un exemple molt aclaridor és el del matoroní Josep Francesc Reniu i Padró, el qual acumulà una gran quantitat de capital de fundacions amb la intenció, pensem, d'invertir-lo en la compra de censals. En pocs anys, Josep F. Reniu es va fer amb les fundacions de Bartomeu Pi de 30 ll. (26), de Maria Roldós (27), del resident Francesc Roldós de 100 ll. i amb la de Bartomeu Roig i Pifarrer, pescador del veïnat de Mar de Vilassar. (28). Aquesta fundació de Bartomeu Roig era al mateix moment fruit d'una altra acumulació de fundacions, vuit en concret, la de Jaume Cahué (15 ll.), la de Genís Estrany (5 ll.), la de Victòria Trias (8 ll.), la de Miquel i Marianna Riera (12 ll.), la de Jaume Cuquet (6 ll.), la de Paula i Pere Cuquet (6 ll.), la d'Esperança Guardiola (6 ll.) i la de Jaume Campins (6 ll.). És a dir, que en un període

de tres anys Josep Francesc Reniu i Padró acumulà onze fundacions, el capital total de les quals ascendia a la quantitat de 210 lliures.

La necessitat de capital també afectava moltes vegades institucions públiques, i concretament les Universitats dels diferents llocs. L'exemple, el tenim a Vilassar mateix, quan el seu Comú necessità 120 ll. per comprar un cós de la casa d'en Pere Tries, més la pallissa i l'era, *abont vuy han feta una ferreria y presó.* (27).

Com a cloenda d'aquesta roda d'exemples que ens han servit per a il·lustrar els possibles motius de demanda de crèdit, cal que es vegi la màxima expressió en l'ús del capital d'una fundació, i aquesta és, sens dubte, la de Maria Trias.

Fundació de Maria Trias i Albareda. Exemple de l'ús econòmic d'una pia fundació.

CONCLUSIONS.

Cal que pensem que les fundacions de misses i aniversaris són una de les institucions que més poden il·lustrar la realitat d'una societat rural de l'antic règim que, com a Vilassar, podia estar formada al redós d'una parròquia.

L'anàlisi d'aquesta institució no seria completa si només copsés la vessant relativa al fet d'ésser un mecanisme sustentador i reproductor del grup d'eclesiàstics que d'ell vivien.

La fundació és quelcom més que un mecanisme d'extracció que assegura unes determinades rendes que fan possible la sustentació de l'estructura parroquial. (30)

La característica més important que es pot atribuir a aquesta institució és l'extraordinària capacitat de control que posseeix sobre el cos social. En moments de crisi, l'individu havia d'arrecer-se allà on podia trobar solució a les seves mancances. I en moments d'incertesa, com els que provocava l'ineludible traspàs a l'altra vida, el lloc al qual s'acudia era la parròquia. Aquí és on rau la capacitat de control social, control que ve donat per la mateixa ideologia del moment, de la qual no ens hem de desprendre si no volem experimentar una visió parcial de la realitat.

Aquesta capacitat de control és copsada pels estaments socials en el seu conjunt, però especialment per les capes més interessades en participar-hi. És innegable que el millor que podia passar a un cabaler de Vilassar era que el seu pare li creés una fundació, o institució semblant, en concepte de pagament per l'ingrés com a resident a la parròquia de Sant Genís. Això implicava tenir resolt el seu futur i mantenir aquell *status* en el qual havia tingut la sort de néixer, i que pel sistema tradicional d'herència català perdria amb tota seguretat, produint-se així la seva degradació social.

La desvinculació de la xarxa de fundacions, mitjançant la llució o la pràctica de *l'encarregació*, que, sens dubte, va ésser molt utilitzada per les famílies vilassarenques, fou l'eina que ajudà, potser una mica, a alleugerir aquest control.

Malgrat tot, hom no podia evadir-se'n totalment, ja que, com diuen F. Rapp i J. Gaudemet, la parròquia en aquest moment esdevingué el marc de vida per excel·lència, reuní la comunitat dels cristians i els procurà un punt d'inserció dins l'Església Universal. (31)

Jordi Andreu i Dauffí

NOTES.

1.- En el decurs d'aquest treball trobarem l'expressió "parròquia de St. Genís" o "parròquia de Vilassar".

Amb aquest terme ens referim a l'antiga divisió parroquial vigent fins al 1779. La parròquia de Sant Genís de Vilassar comprenia aleshores les actuals parròquies de Sant Genís de Vilassar (Vilassar de Dalt), Sant Joan de Vilassar (Vilassar de Mar) i Santa Creu (Cabrils). Els pobles anteriorment esmentats, Vilassar de Mar i Cabrils, seran, doncs, els que apareixen amb el nom de "veinat de Mar" i "veinat de Sant Crist o Cabrils", respectivament, en la documentació que hem treballat.

2.- v. PUIGVERT i SOLÀ, J.M.: *Una parròquia catalana a través de la seva consuetudina...* p. 61.

3.- v. Diccionari Biogràfic. Vol. IV. pp. 194-195.

4.- Ídem op. cit. Vol. III. p. 301.

5.- v. *Llibre de Canalars...* folis 3 i 4.

6.- Ídem. Foli 3.

7.- Ídem. Foli 4.

8.- Mn. Moret justifica el títol que dona al llibre dient: "... lo anomeno *Llibre de Canals* perquè com per unas canals/ en que no se perd una gota de aygua, dona y nota las noticias a diferents/llybres y llibretas que de ell se forman..." *Llibre de Canalars...*, foli 5.

9.- SAMON i FORGAS, Josep. *Rectorologi* s.p.

10.- v. *Codi de Dret Canònic*, p. 743.

11.- Són persones jurídiques públiques corporacions o fundacions constituïdes per l'autoritat eclesiàstica competent (c. 116 § 2). C.D.C. cap. II p. 85.

12.- Els fins són aquells que concerneixen obres de pietat, d'apostolat o de caritat, tant espiritual com temporal (c. 114 § 2) C.D.C. cap. II p. 86.

13.- LE GOFF, J. *Lo maravilloso y lo cotidiano...* p. 46.

14.- *Llibre de Canalars*, foli 5.

15.- S'ha de fer especial menció del diner que la parròquia ingressava amb les fundacions dels residents, els quals havien de pagar en concepte d'admissió.

La quantitat era de 100 ll. i estava regulada en la Concòrdia del 24 de juliol de 1638 feta pel rector Oleguer de Tord i Boldó i la Universitat de Vilassar. *Concòrdia 1638*, cap. 3.

16.- FERRER i ALÒS, Ll. *Censals, vendes a carta de gràcia...* p. 105.

17.- *Llibre de Canalars...* foli 89. 13-V-1695.

18.- Ídem. foli 89. 23-I-1705.

19.- Ídem. foli 4. 2-II-1669.

20.- Ídem. foli 118. 27-V-1661.

21.- Ídem. foli 159. 26-X-1643.

22.- Ídem. foli 44. 13-I-1758.

23.- Ídem. foli 18. any 1675.

24.- Ídem. foli 71. 23-IV-1711.

25.- Ídem. foli 52. 22-IV-1747.

26.- Ídem. foli 97. 9-III-1778.

27.- Ídem. foli 98. 9-III-1779.

28.- Ídem. foli 183. 9-III-1779.

29.- Ídem. foli 139. 31-IV-1700.

30.- FERRER i ALÒS, Ll. *L'Església com a entitat de crèdit...* pp. 45-46.

31.- GAUDEMET, J. i RAPP, F. v. bibliografia.

FONTS DOCUMENTALS.

Llibre de Canalars de les Fundacions y Rendas de la Paroquial Iglesia de Sant Genis de Vilassar.

Vilassar de Dalt, 1704

Arxiu de la Parròquia de Sant Genís de Vilassar, n.º 65

Folis 449 in fol. Enq. cartró recobert pergamí.

Llibretes de les Rendes fundadas per misses y aniverssaris de la paroquial Iglesia de Sant Genis de Vilassar, Bisbat de Barcelona ... dif. anys.

Vilassar de Dalt, 1707 ...

Arxiu de la Parròquia de Sant Genís de Vilassar, sense catalogar.

Concordia feta entre la Universitat de Vilassar y lo R(everen)t Oleguer de Tord i Boldó, Rector de dita Paroquia per Admetre los quatre fills del present lloc, sacerdots, en la p(rese)nt Iglesia. Feta en diada de 24 de juliol de 1638.

Barcelona, 1639. 7.24 Not. Refecas. Doc. particular.

BIBLIOGRAFIA.

Codi de Dret Canònic. Edició catalana a cura d'Eduard Bajet, Bernabé Dalmau i Oriol Oleart. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1983.

Diccionari Biogràfic. Ed. Albertí, Barcelona, 1970. vols. III i IV.

FERRER I ALÒS, Llorenç. *Censals, vendes a carta de gràcia i endeutament pagès al Bages (s. XVIII).* "Estudis d'Història Agrària". IV (1983) pp. 101-108.

FERRER I ALÒS, Llorenç. *L'Església com a institució de crèdit: les Quotidianes Distribucions de la Seu de Manresa els segles XVIII i XIX.* "Recerques" (Barcelona), 18 (1986) 7-46.

GAUDEMET, J. *La vie paroissiale en Occident au Moyen Age et dans les temps modernes.* "Recuils de la Société Jean Bodin", XLIII, (1984), 65-86.

LE GOFF, Jacques. *Lo maravilloso y lo cotidiano en el Occidente medieval.* Ed. Gedisa (Hombre y Sociedad. Serie Meditaciones), Barcelona, 1985.

MADURELL I MARIMON, J.M. *L'Art antic al Maresme (Des del final del gòtic al barroc salomònic). Notes documentals.* Caixa Laietana, Mataró, 1970. (Premi Iluro 1968) pp. 108-114.

PUIGVERT I SOLÀ, Joaquim M. *Una parròquia catalana a través de la seva consuetudina (Riudellots de la Selva).* Ed. Dalmau, Barcelona, 1986 (Premi Francesc Carreras i Candi, XI, núm. 97).

RAPP, F. *La paroisse et l'encadrement religieux des fidèles (du XIVè au XVIè siècle).* "109è Congrès National des Sociétés des Savantes" (Dijon) (1984) 27-43.

SAMON I FORGAS, Josep. *Rectorologi de la parròquia de Sant Genis de Vilassar des del Concili de Trento fins als nostres dies.* Dins "Caleu les xarxes", opuscle publicat per la Parròquia de Sant Genís de Vilassar. Vilassar de Dalt, 1986, sense paginar.